

Reggio Emilia (en pedagogisk filosofi)

I staden Reggio Emilia i norra Italien har en pedagogisk filosofi utvecklats på de kommunala förskolorna under snart femtio år. Det är en barnsyn och människosyn snarare än en pedagogisk inriktning. Reggio Emilias pedagogiska filosofi är ett demokratiskt ställningstagande för att förskolan ska bli en demokratisk praktik för såväl barnen som för samhället runtomkring. I Reggio Emilia ses barn som kompetenta och viktiga samhällsmedborgare, väl värda att lyssna på. Lyssnande, dokumentation och reflektion är några av denna pedagogiska filosofis kännetecken, liksom att se på olikhet som ett viktigt värde.

Reggio Emilias pedagogiska filosofi startades som en lokal ”motståndsrörelse” mot det fascistiska arvet efter andra världskriget av kvinnorörelsen i staden och av folkskolläraren Loris Malaguzzi som sedan blev stadens barnomsorgschef. Kvinnorna och Loris Malaguzzi ville försöka ”vaccinera” varje ny generation mot alla former av antidemokratiska rörelser genom att börja med barnen. Loris Malaguzzi fortsatte sedan under decennier, tillsammans med föräldrar, pedagoger, näringsliv och politiker i sin stad, att utveckla denna pedagogiska filosofi vidare. Loris Malaguzzi såg tidigt barn som rikt utrustade, med hundra språk (alla olika estetiska uttryck likaväl som matematiska och naturvetenskapliga) av vilka vi berövar dem nittionio.

Reggio Emilias pedagogiska filosofi är idag spridd över världen, inte minst i Sverige, bland annat genom Reggio Children: www.reggiochildren.it, det internationella centrum som finns i Reggio Emilia för att sprida, försvara och utveckla barnens rättigheter och deras potential.

Sverige har ett omfattande och sedan länge intensivt utbyte med pedagogerna i Reggio Emilia. Sedan 17 år tillbaka finns Reggio Emilia Institutet i Stockholm, en ekonomisk förening och ett aktiebolag som erbjuder utbildningar, kurser, material, handledning och pedagogisk utveckling genom bland annat olika projekt och pedagogisk dokumentation, med mera, se www.reggioemilia.se.

Innehåll

- 1. Reggio Emilias pedagogiska filosofi*
- 2. Omgivningens betydelse*
- 3. Pedagogerna och ateljeristorna*
- 4. Projekt och dokumentation*

5. *De hundra språken*
6. *Reggio Emilia inspirationen i Sverige*
7. *Vidare läsning*
8. *Externa länkar*

1. **Reggio Emilias pedagogiska filosofi**

Staden och kommunen Reggio Emilia i Emilia Romagna regionen i norra Italien är idag känd över världen för sin nyskapande pedagogiska filosofi. Det finns idag många Reggio Emilia inspirerade förskolor i Sverige och i övriga Norden, i USA, samt på många andra håll i världen.

Det hela började 1963 efter att folkskolläraren och sedermera barnomsorgschefen i Reggio Emilia, Loris Malaguzzi, fick chans att utveckla sina pedagogiska tankar (med rötter i Maria Montessori, Vygotskij, systrarna Agazzi, Piaget, Freinet, Dewey, Freire) i Reggio Emilia, inte minst tack vare kvinnorörelsen i staden. Han hade samtidigt försökt genomföra sina idéer om att särskilt satsa på barnen i grannstaden Modena, men misslyckats. Redan från första början har Reggio Emilias pedagogiska filosofi handlat om en syn på barn som kompetenta och viktiga medborgare – och en pedagogik för demokrati och lokal utveckling.

Carla Rinaldi, Reggio Childrens ordförande, förklarar det så här: ”Vi tror inte på att bygga förskolor och skolor i sig – vi tror på nödvändigheten av att bygga ett nytt globalt demokratiskt medborgarskap – förskolor och skolor är bara verktyg för detta”.

Det är med denna hållning Reggio Emilia inte bara arbetar lokalt för sin stad längre utan också försöker bygga ett internationellt nätverk, bland annat med Sverige, via Reggio Emilia Institutet.

I Reggio Emilia försöker de se varje barn och människa som unik och ändå ständigt involverad i ett lärande där såväl barn som vuxna skapar sig själva i relation till andra i ett livslångt lärande.

”Reggio Emilia har verkligen hjälpt oss att få syn på alla nya möjligheter och kollektiva krafter som finns att ta vara på i en förskola och i en stad”, säger Gunilla Dahlberg, professor i pedagogik vid Stockholms universitet och lyfter fram vad Gilles Deleuze sagt om det kollektiva begäret som drabbar grupper och som producerar ny kraft hos alla som är med: ”Det här är etik i vardagen som öppnar för nya gemenskaper, som kuggar i andra gemenskaper i staden och vidare i samhället”.

I Reggio Emilia ses förskolan (och skolan) som ett verktyg för medborgarnas fostran i och som en del i utvecklandet av ett demokratiskt samhälle. ”Det är inte i första hand barnen utan det demokratiska samhället som behöver skolan”, förklarar Harold Göthson, internationell samordnare vid Reggio Emilia Institutet i Sverige.

För att värna och utveckla demokratin arbetar man i Reggio Emilia med värden som subjektivitet och delaktighet, samt olikhet och lärande.

Reggio Emilias pedagogiska filosofi erbjuder därför inga pedagogiska verktyg som man kan kopiera eller låna och använda rakt av. Istället handlar det om djupare värden, vilkas kännetecken bland annat kan vara att:

- Barn måste få vara delaktiga i sina läroprocesser.
- Barn måste få lära sig genom att använda alla sina sinnen, utifrån ett forskande förhållningssätt, att själva få ställa de frågor och konstruera de problem som de vill undersöka.
- Barn måste få göra detta tillsammans med andra barn och med hela sin omgivning (bra material, rum, pedagoger som lyssnar och utmanar barnen, föräldrar som får vara delaktiga, staden och bygden likaså)
- Barn måste få tillgång till oändligt många olika sätt att uttrycka sig på, de hundra språken, inte minst de estetiska och de empatiska förhållningssätt som barn använder i sitt lärande och utforskande av världen.

2. Omgivningens betydelse

Reggio Emilia har en lång tradition av nära samarbete mellan sina förskolor och med barnens föräldrar samt även med hela staden och kommunen. Förskolorna och barnen i Reggio Emilia ses som en viktig angelägenhet för alla. Barnen ska synas i staden och staden ska vara en del av barnens arena att röra sig på, eftersom de är viktiga medborgare de också.

Redan från början fanns en tanke om att förskolorna i Reggio Emilia även skulle ha betydelse för den regionala utvecklingen. Nationalekonomen Andrea Ginzburg har pekat på att barnen i Reggio Emilia tidigt övas upp i en förmåga att fungera i horisontella nätverk, en slags ”tyst kunskap” om samarbete och att bli utforskande och företagande, vilket varit värdefullt för hela denna regions framgångsrika arbets- och näringsliv, vilket till stor del varit organiserad i arbetskooperativ.

3. Pedagogerna och ateljéristorna

Pedagogerna på förskolorna i Reggio Emilia är inte lärare och instruktörer i vanlig bemärkelse utan mer som medforskare. De måste vara oerhört väl förberedda för att kunna fånga upp vilka frågor och problemställningar som barnen ”möter”. De måste vara lyhörda och lyssna aktivt på barnen, i ett utforskande och ständigt föränderligt förhållningssätt, för att kunna fånga upp barnens frågor och utmana dem att gå vidare.

Till sin hjälp för detta har man i Reggio Emilia utvecklat den pedagogiska dokumentationen (se nedan) som ett viktigt och användbart pedagogiskt verktyg.

Ateljéerna är viktiga platser som finns på varje kommunal förskola i Reggio Emilia. I ateljéerna har barnen stora möjligheter att skapa och forska på olika sätt, med dans, färger, musik, lera, ljus, drama ... Ateljeristorna är de som bistår och samarbetar med barnen och de andra pedagogerna i det estetiska skapandet på förskolorna.

Estetiskt skapande är en viktig kunskapsväg i Reggio Emilia. Det handlar inte om att barnen ska bli konstnärer utan att barn lär sig på så många olika sätt. Ju fler estetiska sätt barn får chans att uttrycka sig på desto större chans har de att lära sig ”se”, vilket Malaguzzi påpekade inte bara handlar om att se med ögonen utan är ett sätt att lagra tänkandet, sortera, reflektera eller betrakta tingen annorlunda. Därför är ateljeristan så betydelsefull (se mer nedan om ”de hundra språken”).

4. Projekt och dokumentation

I Reggio Emilia arbetar man projektinriktat för att barnen ska få chans att fördjupa sig i just ett utforskande arbetssätt. Projekten skapas bland annat utifrån ett lyssnande på barnen och de har inget färdigt slutmål eftersom det öppna utforskande förhållningssättet gör att ingen kan veta på förhand vilken väg barnen och pedagogerna, och deras omgivning, kommer att ta i ett projekt.

Många av projekten har gett barnen, förskolorna och den omgivande staden möjlighet att möta varandra.

Projekten kan vara mycket korta eller löpa över år. Barnen i Reggio Emilia har till exempel fått utforska platser och därmed en plats identitet, eller vetenskapliga fenomen som anses svåra men spännande, som till exempel ljus. I Reggio Emilia finns det en gemensam ljusateljé som alla förskolor och skolor kan besöka och arbeta i.

I Reggio Emilia har man utvecklat ett verktyg som möjliggör ständig utveckling av det pedagogiska arbetet, nämligen pedagogisk dokumentation. Genom att observera, dokumentera och tolka det man ser (både under arbetet och efteråt) kan pedagogen lättare se och förstå barnen. De pedagogiska dokumentationerna möjliggör också ständig omprövning. Pedagogerna och barnen, men även andra pedagoger, föräldrar, politiker och än fler vara delaktiga och reflektera i efterhand, vilket kan leda till nya upptäckter långt senare. De pedagogiska dokumentationerna är alltså inte bara ett pedagogiskt hjälpmedel för pedagogerna utan i hög grad också för barnen som får vara med och reflektera.

Pedagogiska dokumentationer kan bestå av videofilmer, bilder, anteckningar, teckningar som dokumenterar själva processen. Men också alltid tolkningar och synpunkter.

5. De hundra språken

”De hundra språken” är förmodligen den del som gjort Reggio Emilias pedagogiska filosofi mest känd över världen. I Sverige, liksom i övriga Norden och kanske även på annat håll i världen, uppfattades Reggio Emilias pedagogiska filosofi till en början mest som en bildpedagogik, att det viktigaste var att ge barnen möjlighet att bli kreativa bildskapare. I Reggio Emilia har man aldrig sett det så. Men estetiken som värde och arbetet med de hundra språken bör ändå betraktas som en del av denna filosofis innersta kärna.

Vea Vecchi, tidigare ateljérista på förskolan Diana under 30 år och nu ansvarig för Reggio Childrens ateljé-, utställnings och förlagsverksamhet, beskriver ofta estetiken som en struktur som binder samman andra strukturer, ”som en interagerande dans”, med referens till biologen och antropologen Gregory Bateson, som bland annat sagt att: ”Om vi förlorar uppfattningen om helheten, förlorar vi oss själva”.

Barn kan lättare få möjlighet att binda samman olika företeelser, intryck och händelser genom estetiska uttryck. På så sätt kan även ett litet förskolebarn få hjälp att se mönster och helheter i sådant som tycks disparat och osammanhängande.

Eller som Loris Malaguzzi påpekat: ”Vår bild av barnet tillskriver också barnen – och varje barn – medfödda egenskaper och en potentialitet av enastående rikedom, kraft och kreativitet. Dessa kan inte misskännas eller svikas utan att det framkallar lidande och utarmning som kan bli bestående.”

Veà Vecchi talar ofta om de poetiska språken som ”ett möjligt skydd mot kulturellt och socialt förfall, med följderna som missbruk och våld”. Ateljéerna på förskolorna i Reggio Emilia kan då ses som ett försök till vaccin mot den utarmning Loris Malaguzzi talade om.

Veà Vecchi lyfter också fram hur vår hjärna tänker:

”Vi behöver få ställa frågor till världen som hela människor. Om jag får undersöka en blomma med hjälp av många olika aspekter och uttryck, så blir antagligen min kunskap om blomman mer komplett och rik. Vår hjärna är uppbyggd så att den utvecklas bättre om man arbetar med processer som gör att de olika förbindelserna i hjärnan aktiveras. I varje ämnesområde finns det både estetiska och kognitiva delar som vi i vår kultur tenderar att dela upp, att kategorisera. Estetik /.../ behöver få komma in i våra liv.”

Barn använder empati som en viktig strategi för att närma sig omvärlden och förstå den, som det att få känna in till exempel en blomma på många sätt, och för att göra det behöver barn få använda sig av alla sina uttryck, det som Reggio Emilia kallar de hundra språken.

6. Reggio Emilia inspirationen i Sverige

I Reggio Emilia säger de ofta till sina många besökare som är där på studiebesök, kurser och utbyte: ”Åk nu hem och glöm oss och ta itu med det sammanhang kring barns rättigheter och förmågor som är ert eget”. Något som många också gör, vilket gör att Reggio Emilia inspirerade förskolor (och skolor) kan se väldigt olika ut.

Finns det då inga gemensamma kännetecken hos de förskolor och skolor som kallar sig Reggio Emilia inspirerade i Sverige idag? Det finns det antagligen, men förmodligen är det en väldig blandning, från de som arbetat Reggio Emilia inspirerat i decennier och förstått att det inte handlar om några ”metoder” och pedagogiska ”mirakelverktyg” utan om en grundläggande barnsyn och ett demokratiarbete som ständigt måste omprövas och utvecklas, till de som nyligen fått syn på några av de som de uppfattar som ”pedagogiska verktyg” i Reggio Emilia och att de vill pröva dem.

7. Vidare läsning

Exemplet Reggio Emilia – Pedagogik för demokrati och lokal utveckling; redaktör Katarina Grut (Premiss förlag)

Hundra sätt att tänka: om Reggio Emilias pedagogiska filosofi, *Tove Jonstoj och Åsa Tolgraven* (Sveriges Radios förlag)

Pedagogiska kullerbyttor – svenska barn och inspiration från Reggio Emilia, *Karin Wallin* (Stockholms Universitets förlag)

D – som Robin Hoods pilbåge – ett kommunikationsprojekt på daghemmet Diana i Reggio Emilia, *Anna Barsotti* (Stockholms Universitets förlag)

Att göra lärande synligt, *Claudia Giudici och Carla Rinaldi*, *Reggio Children* (Stockholms Universitets förlag)

Lyssnandets pedagogik, *Ann Åberg och Hillevi Lenz Taguchi* (Liber).

8. Externa länkar

www.reggiochildren.it

www.reggioemilia.se